

Štednja i ulaganja za **starost**

➤ **Usporedo sa slabljenjem sustava državne skrbi, jačaju bankovna i stambena štednja, dobrovoljni mirovinski fondovi, investicijski fondovi, ulaganja u nekretnine i osiguranje života**

Promjene u Hrvatskoj i u svijetu posljednjih desetljeća dovode do sve manjeg utjecaja države na socijalnu sigurnost stanovništva. Postupno se smanjuje utjecaj socijalne države, a jača tržišno okruženje sa svojim pravilima. Živimo sa sve više rizika i opasnosti, koji su prije bili nepoznati ili znatno manji, ili ih je u većoj mjeri snosila država. Jesu li Hrvati pripremljeni i educirani za život u takvom okruženju punom rizika? Jesu li svi građani u stanju sami voditi brigu o sebi ili i dalje treba postojati određena razina solidarnosti i pomoći onima kojima to treba?

Tržišno gospodarstvo nudi određena rješenja za spomenute rizike, pa usporedo sa slabljenjem sustava državne brige i skrbi za treću dob jačaju i razvijaju se alternativni oblici zaštite, štednje i ulaganja za starost: bankovna štednja, stambena štednja, dobrovoljni mirovinski fondovi, investicijski fondovi, ulaganja u nekretnine i vrijednosne papire i, naravno, osiguranje života. Stupanj razvoja tih oblika štednje i ulaganja uvelike određuje buduću socijalnu sigurnost stanovništva. Ostaje pitanje koliko su i kojim slojevima stanovništva dostupni ti oblici.

VISINA PREMIJE POKAZATELJ RAZVIJENOSTI

Osiguranje života važan je dio cjelovitog sustava zaštite, štednje i ulaganja, socijalne skrbi i sigurnosti. U Hrvatskoj je premija osiguranja života u 2005. iznosila 1,92 mlrd. kuna, ili 25,8 posto ukupne premije, a u 2006. godini 2,18 mlrd. kuna ili 26,6 posto ukupne premije. Posljednjih godina ta je premija rasla osjetno brže od premije neživotnih osiguranja, tako da je njezin udio u ukupnoj premiji stalno

rastao. Ipak, taj udio još uvijek je znatno manji negoli u bogatim zemljama, gdje je oko 50 posto. To upućuje na mogućnost rasta premije osiguranja iznad stopa rasta ukupne premije i u budućnosti te daljnjeg povećanja tog udjela.

Premija osiguranja po stanovniku od 2001. do 2005. u Hrvatskoj je rasla jednako kao u Sloveniji, s indeksom 271, što je brže negoli u većini zemalja u tranziciji.

Premije osiguranja života u Češkoj 2005. iznose 1,54 milijardi eura, što je bilo 38,4 posto ukupnih premija. U zemlji s dvostruko više stanovnika premije osiguranja života su šest puta veće. Tehničke pričuve životnih osiguranja su uštede osiguranika i bit će im isplaćene po dospijecu njihovih ugovora, u cijelosti odmah ili u mjesečnim isplata kao renta, odnosno

mirovina. Ta sredstva pomažu socijalnoj sigurnosti građana, iako je pitanje koliki će iznosi biti namijenjeni za rente, pa time i za korištenje u trećoj dobi korisnika osiguranja. Sredstva su iznosila 5,4 milijarde eura, čak sedam puta više negoli u Hrvatskoj. Premije osiguranja života u Slovačkoj 2005. iznosile su 582 milijuna eura, što je

Premija i tehničke pričuve osiguranja života 2005. u mil. eura

	Premija OŽ	Udio u ukupnoj premiji	Tehničke pričuve OŽ
Hrvatska	260	25,8	763
Češka	1.537	38,4	5.390
Slovačka	582	43,6	1.728

Akumulirana sredstva osiguranja života i mirovinskih fondova u 2005. godini

	Hrvatska	Češka	Slovačka	Nizozemska*
Tehn. pričuve OŽ u mil. eura	763	5.390	1.728	206.100
Tehn. pričuve OŽ po stanovniku u eura	173	528	320	12.644
Mirov. fondovi u mil. eura	1.581	3.694	225	497.000
Mirov. fondovi po stanovniku u eura	359	361	42	30.491

Napomena: * Podaci za Nizozemsku iz 2004.

Zaštita, štednja, ulaganja, u 2005. u mil. kuna

	2001.	2005	Indeks
1 Tehn. pričuve OŽ	2.076	5.649	272
2 Obvezni MF – 2. stup	0	11.714	
3 Dobrovoljni MF – 3. stup		206	
4 ZAŠTITA (1+2+3)	2.076	17.569	846
5 Bankarska štednja stanovništva minus krediti	37.537	10.055	27
6 Stambena štednja	1.254	5.844	466
7 ŠTEDNJA (5+6)	38.791	15.899	41
8 Otvoreni investicijski fondovi	2.517	10.371	412
9 ULAGANJA (8)	2.517	10.371	412
SVEUKUPNO (3+6+8)	43.384	43.633	101

bilo 43,6 posto ukupnih premija. Tehničke pričuve životnih osiguranja iznosile su 1,7 milijardi eura. Premije osiguranja života su više nego dvostruko veće od onih u Hrvatskoj, a udio premije OŽ u ukupnoj premiji viši je i od onoga u Češkoj.

OSIGURANJE I FONDOVI

U strukturi premije osiguranja života u Hrvatskoj više od 80 posto čine mješovita osiguranja, za smrt i doživljenje, zatim dopunsko osiguranje nezgode i ostala osiguranja života. Osiguranja osobne rente, najvažnija za dugoročnu socijalnu sigurnost, neznatno su zastupljena, ispod jedan posto premije.

U strukturi premije u Češkoj mješovita osiguranja čine oko 58 posto, dakle znatno manje negoli u Hrvatskoj, a slijede osiguranja vezana uz investicijske fondove s oko 17 posto, dopunska osiguranja 11 posto i mirovinska s više od šest posto. Rentna, odnosno mirovinska osiguranja života i s relativno malim udjelom imaju oko 96 milijuna eura premije, neusporedivo više negoli u Hrvatskoj. U promatranom razdoblju u Češkoj su najviše rasla osiguranja vezana uz investicijske fondove, za dva i pol puta, dopunska osiguranja za 80 posto, mješovita za 66 posto, a rentna su stagnirala.

U strukturi premije u Slovačkoj mješovita osiguranja čine oko 61 posto, slično kao u Češkoj, znatno manje negoli u Hrvatskoj, pa osiguranja vezana uz investicijske fondove čine oko 17,5 posto, dopunska osiguranja 11 posto i mirovinska (rente) oko tri posto. Rentna, odnosno mirovinska

osiguranja života i s tako malim postotkom bilježe 19 milijuna eura premije, znatno više negoli u Hrvatskoj. Od 2002. do 2005. i u Slovačkoj su najviše rasla osiguranja vezana uz investicijske fondove, za 60 posto, znatno sporije nego u Češkoj, mješovita osiguranja rasla su za 49 posto, a rentna su stagnirala, kao u Hrvatskoj i Češkoj.

Mirovinski fondovi u Hrvatskoj i Slovačkoj obvezni su fondovi, a u Češkoj dobrovoljni fondovi drugog stupa.

Tehničke pričuve OŽ po stanovniku u Hrvatskoj su oko polovice onih u Slovačkoj ili oko trećine onih u Češkoj, što je znatno manje nego u tim zemljama. Bržim tempom razvitka OŽ u idućim godinama taj bi se zaostatak mogao smanjiti. Akumulirani iznosi po stanovniku u mirovinskim fondovima pokazuju drukčiju sliku. Tu Hrvatska stoji znatno bolje s obzirom na to da je za

kratko vrijeme poslovanja obveznih mirovinskih fondova prikupljen iznos gotovo jednak onom u Češkoj, a višestruko veći nego u Slovačkoj. Ipak, treba napomenuti da su uspoređeni fondovi u Češkoj dobrovoljni, a u Hrvatskoj i Slovačkoj obvezni. U Nizozemskoj su ti iznosi, na temelju dugogodišnjih ulaganja, neusporedivo veći negoli u još uvijek siromašnim tranzicijskim zemljama. Ipak, stručnjaci u Nizozemskoj tvrde da su akumulirana sredstva nedovoljna i da treba i dalje pojačano štedjeti i akumulirati. Iznosi tehničkih pričuva OŽ i mirovinskih fondova zajedno po stanovniku iznose oko 43.000 eura, što bi za osobu od 65 godina omogućavalo rentu od oko 300 eura mjesečno. To je skroman prihod i za hrvatske, a nedovoljan za nizozemske prilike.

NISKA SOCIJALNA SIGURNOST

Štednja i ulaganja za treću životnu dob važni su za socijalnu sigurnost građana Hrvatske. Osiguranje života, obvezni mirovinski fondovi i dobrovoljni mirovinski fondovi svrstani su u širu grupu zaštite, bankarska i stambena štednja u grupu štednje, a otvoreni investicijski fondovi u grupu ulaganja. Sva ta sredstva akumulirane su uštede, odnosno ulaganja, ali samo grupa zaštita ima isključivu ili pretežnu namjenu štednju za stvaranje dodatnih prihoda za treću životnu dob. Naravno, dio sredstava iz grupa štednja i ulaganja poslije se može odvojiti za dugoročnu štednju za treću dob.

Prikaz novčanih sredstava koje su građani Hrvatske uložili u ove oblike štednje i ulaganja u 2001. i 2005. godini pokazuje da su tehničke pričuve OŽ povećane za 172 posto. Uvođenjem obveznih mirovinskih fondova prikupljaju se znatna sredstva, pa su u 2005. dostigla 11,7 milijardi, a u dobrovoljnim mirovinskim fondovima 206 milijuna kuna. Ta tri oblika ulaganja zajedno, kao sredstva zaštite, povećana su za 746 posto.

➤ Osiguranje života plaća više od pola milijuna Hrvata, a ukupne pričuve potkraj 2006. iznose oko 10.000 kuna po korisniku

Vlada i Sabor trebali bi hitno poduzeti nekoliko sustavnih mjera i to:

- provesti ozbiljna istraživanja socijalnog položaja stanovništva Hrvatske
- uvesti sustavnu edukaciju građana Hrvatske o potrebi dodatne štednje i ulaganja za treću dob
- korigirati provedenu mirovinsku reformu i poboljšati položaj novih umirovljenika
- odobriti veće porezne olakšice za osiguranje života te
- priznati uplate u dobrovoljne mirovinske fondove i određene (kvalificirane) oblike osiguranja života do određenog iznosa u troškove poslovanja.

Premija osiguranja života 2006. g u 000 hrk

Rang	Osiguratelj	Premija u 000 kn		Udio u %		Indeks 2006./ 2005.
		I. - XII. 2006..	I. - XII. 2005.	I. - XII. 2006.	I. - XII. 2005.	
1	Allianz	354.083	299.470	16,3	15,6	118,2
2	Croatia	291.157	273.697	13,4	14,3	106,4
3	Grawe	246.677	238.541	11,3	12,4	103,4
4	Zagreb	221.300	219.510	10,2	11,4	100,8
5	Merkur	218.355	197.002	10,0	10,3	110,8
6	Agram životno	201.517	114.766	9,3	6,0	175,6
7	Kwso	168.558	148.422	7,7	7,7	113,6
8	Generali životno	110.724	56.187	5,1	2,9	197,1
9	Uniq	61.947	54.552	2,8	2,8	113,6
10	Triglav	59.253	50.878	2,7	2,7	116,5
11	Cosmopolitan	53.873	41.471	2,5	2,2	129,9
12	Helios	53.135	52.652	2,4	2,7	100,9
13	Erste osiguranje	51.489	10.289	2,4	0,5	500,4
14	Basler životno	42.072	14.738	1,9	0,8	285,5
15	Libertas	42.038	56.002	1,9	2,9	75,1
16	Awso	0	22.523	0,0	1,2	0,0
17	Sunce	0	67.596	0,0	3,5	0,0
	Ukupno	2.176.177	1.918.296	100,0	100,0	113,4

Premije osiguranja života u 2006.

Premije osiguranja života u 2006. porasle su 13,4 posto, što znači da i dalje rastu brže od premije neživotnih osiguranja. Najbrži porast među velikima ima Allianz, 18,2 posto, koji je povećao svoj udio na tržištu sa 15,6 na 16,3 posto. Ostali veliki osiguratelji zabilježili su ispodprosječni porast: Croatia 6,4 posto, Grawe 3,4 posto, Merkur 10,8 posto i Zagreb samo 0,8 posto. Porast premije Agram životnog 75,6 posto uključuje i premiju Sunca, koje je pripojeno Agramu, od 67,6 milijuna kuna. Premija KWSO-a povećana je 13,6 posto (pripojen je AWSO), a za isti postotak rasla je i premija Uniqe.

Generali životno priključio se velikim osigurateljima s gotovo dvostrukim povećanjem premije. Brži porast iskazali su Triglav 16,5 posto i Cosmopolitan 30 posto, a premija Heliosa je stagnirala. Jedinu osiguratelj s padom premije

je Libertas, za 25 posto. Najveći porast bilježe Basler životno, gotovo na trostruki iznos, i Erste osiguranje s indeksom 500. Ovo golemo povećanje, makar i s niže osnovice, potvrda su uspješne poslovne politike. Sada su se i manji osiguratelji grupirali u skupinu koju dijeli samo dvadesetak milijuna premije.

Udio domaćih osiguratelja na tržištu osiguranja života postupno se smanjuje, kao i broj osiguratelja. Mogućnosti za daljnja preuzimanja vrlo su male i većina je odlučna ostati na tržištu i izboriti veći udio. Pritom se, s različitim rezultatima, koriste suradnja s bankama, razvoj vlastite prodajne mreže, prodaja preko agencija i ponuda novih proizvoda. Ta utakmica na tržištu korisna je i za osiguranike, koji mogu birati standardne, ali i nove proizvode, vezane uz investicijske fondove ili slična ulaganja.

No, dramatično su opala sredstva štednje u bankama promatrana kao saldo depozita stanovništva (bez depozitnog novca) i kredita stanovništvu, i to prije svega zbog enormnog porasta kredita stanovništvu, iako su u tom razdoblju rasli i depoziti. Tako je taj saldo sa 37,5 milijardi kuna pao na 10,4 milijarde. Znatno je povećana stambena štednja, sa 1,2 na 5,8 milijardi, ali su sveukupna sredstva štednje smanjena za gotovo 60 posto. Veliki bum doživjela su ulaganja u investicijske fondove, u koje uz stanovništvo ulažu i pravne osobe. Ukupno

su ulaganja ostala nepromijenjena, u 2005. godini 43,6 milijardi prema 43,4 milijarde u 2001. godini, odnosno približno 10.000 kuna po stanovniku. Ta sredstva nisu zanemariva, ali su vrlo skromna u odnosu na potrebna, osobito stoga što sva ne mogu biti upotrijebljena za dugoročna ulaganja za treću životnu dob.

Jedina sredstva koja se prikupljaju s isključivom namjenom za ostvarivanje prihoda za treću dob su sredstva obveznih i dobrovoljnih mirovinskih fondova. U njih je u 2006. uloženo 15,9 milijardi kuna, pa

bi za desetak godina mogla iznositi više od 65 milijardi kuna. To se čini mnogo, ali za više od 1,3 milijuna članova to je samo 50 tisuća kuna po članu fonda. Taj iznos 65-godišnjoj osobi omogućuje mirovinu oko 350 kuna. Za veće iznose, koji bi omogućili pristojan život u trećoj dobi, treba akumulirati znatno veća sredstva. Prema procjenama autora mirovinske reforme sredstva, OMF-ova mogla bi – za dvadesetak i više godina i uz povoljne okolnosti – omogućiti isplatu mirovina do visine polovine prosječne plaće. No, ti će umirovljenici iz prvog stupa, državnih mirovina, primati samo simboličan iznos, jer su OMF-ovi zapravo zamjena za državne mirovine.

Dodatni prihodi u trećoj životnoj dobi mogu se očekivati od ulaganja u dobrovoljne mirovinske fondove i u osiguranje života. Potkraj 2006. DMF-ovi su imali oko 86 tisuća članova, dakle manje od dva posto stanovništva Hrvatske, s imovinom oko 460 milijuna kuna. Osiguranje života plaća više od pola milijuna korisnika, ali ukupne pričuve potkraj 2006. iznose 5,6 milijardi kuna, ili oko 10.000 kuna po korisniku. Taj nerazmjer između broja korisnika i ušteđenih sredstava postupno se popravlja u korist visine pričuva. Ako se OŽ nastavi razvijati dosadašnjom dinamikom i uštede više usmjere u rentna osiguranja, i ta sredstva mogla bi osigurati dodatne prihode za treću životnu dob.

ULAGANJA U NEKRETNINE

Ostali oblici ulaganja za treću dob su ulaganja u nekretnine, državne i korporacijske obveznice i dionice. Mogućnosti i pogodnosti tih ulaganja, državni poticaji i porezne olakšice opisani su u Vodiču za razumijevanje mirovinskih fondova.

Svijest o potrebi da se sami više brinemo o svojoj budućnosti općenito raste. Neto bankovna štednja doduše se smanjuje, ali rastu drugi oblici ulaganja. Više ulažu građani s natprosječnim prihodima, koji su o sustavu socijalne sigurnosti i bolje obaviješteni. Građani s prosječnim prihodima i lošom razinom informiranosti ostaju upućeni na državne mirovine. Sada je poznato da će novi umirovljenici, uz malobrojne iznimke, imati mirovine iz prvog stupa na razini 30 pa do 20 posto prosječnih plaća. Ti iznosi su ispod egzistencijskog minimuma, a građani uglavnom više ne mogu stvoriti dodatnu imovinu niti dodatne prihode. Dakle, njihova socijalna sigurnost u Hrvatskoj je mala i položaj velikog broja građana zabrinjavajući. Njih se ne može ostaviti same sebi, pa će država, koja je po Ustavu socijalna, morati intervenirati i ponovno uvesti promjene u mirovinski sustav.

mr. sci. Vladimir Miletić ■